

RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN KARİZMATİK LİDERLİK ÖZELLİKLERİ: ŞANLIURFA, DİYARBAKIR VE GAZİANTEP İLLERİNDE BİR UYGULAMA *

*Recep Tayyip Erdoğan's Charismatic Leadership Features: An Application In Sanliurfa,
Diyarbakir And Gaziantep*

Yunus VURAN

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Gaziantep/Türkiye
Doç. Dr. İbrahim Sani MERT

Uluslararası Antalya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Antalya/Türkiye

Vuran, Y. ve Mert, İ.S. (2017). "Karizmatik Lider Olarak Recep Tayyip Erdoğan", Vol:3, Issue:13; pp:146-165
(ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

18/07/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

21/08/2017

Anahtar Kelimeler

Karizma, Recep Tayyip
Erdoğan, Siyasi Lider

Keywords

Charisma, Recep Tayyip
Erdoğan, Political Leader

ÖZ

İnsanlar toplu hayata geçişle beraber bu topluluğu yönlendirecek lidere ihtiyaç duymuşlardır. Dolayısıyla da liderliğin insanlık tarihi kadar eskiye dayandığı söylenebilir. Liderler liderlik ettikleri grup üzerinde son derece önemli etkileri olan, onların kaderlerindeki en önemli belirleyici aktörlerin başında yer almaktadır. Toplum yapısında meydana gelen değişime paralel olarak liderlerin üstlendikleri roller de değişim göstermiştir. Pek çok liderlik türü söz konusu olup bunlardan siyasi liderlik toplum ve dünyanın geleceğini belirleyici etkiye sahiptir. Liderleri diğerlerinden ayıran çok sayıda özellik söz konusu olup bunlardan birisi de karizmadır. Türk siyasi tarihi incelendiğinde siyasi parti liderlerinin önemli bir kısmının halk ve basın tarafından bazı özelliklerinin, bilhassa da karizmatik tarafının ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Türk halkının son dönemlerdeki tercihleri dikkate alındığında Recep Tayyip Erdoğan'ın diğer liderlere göre bir adım önde olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada recep Tayyip Erdoğan'ın sahip olduğu liderlik özelliklerinden karizmatik liderlik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Şanlıurfa, Diyarbakır ve Gaziantep illerinde Aralık 2016-Mart 2017 tarihleri arasında anket yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Çalışma süresince toplam 300 kişiyle yüz yüze görüşülmüştür. Anket iki bölümden meydana gelmekte olup ilk bölümde demografik özelliklere ilişkin sorular, ikinci bölümde de Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine dair sorular yer almaktadır. Yapılan çalışma neticesinde katılımcıların büyük bölümünün Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğini çok beğendiği görülmüştür. Katılımcıların karizmatik liderlik özelliklerinden en etkili olanının "güçlü ikna kabiliyetine sahip olması" özelliği, en az etkili olanının ise "devrimci bir üşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması" özelliği olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

ABSTRACT

With the community life people need leadership to lead this community. Therefore, it can be said that leadership is old as much as the history of humanity. Leaders have very important influences on the group they lead and are among the most important determining actors for the groups in their fate. In parallel with the change in society, the role of the leaders has also changed. There are many types of leadership, and political leadership has a decisive influence on society and the future of the world. There are many features that distinguish the leaders from others, and one of them is the charisma. When the Turkish political history is examined, it is seen that a significant part of the political party leaders are brought to the forefront by some features of the people and the press, in particular the charismatic side. Considering the recent preferences of the Turkish people, it is undeniable that Recep Tayyip Erdogan is one step ahead of other leaders. In this study, it is aimed to examine the charismatic leadership qualities from the leadership qualities possessed by recep Tayyip Erdoğan. In line with this aim, data were obtained by using the questionnaire method between December 2016 and March 2017 in Şanlıurfa, Diyarbakır and Gaziantep. During the study, a total of 300 people were interviewed face to face. The questionnaire comes in two parts and questions about the demographic characteristics in the first part and questions about the charismatic leadership qualities of Recep Tayyip Erdoğan in the second part. As a result of the study, it was seen that most of the participants liked Recep Tayyip Erdogan's leadership very much. It has been seen that the most effective of the participants' charismatic leadership qualities is the "having the ability to have strong persuasion" and the least effective is the "having a revolutionary mind, a superior image or ideal".

1. GİRİŞ

Liderlik insanlık tarihi kadar eski bir kavram olup üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Önemi her geçen gün artıran liderlik toplumsal yaşamın olduğu her yerde söz konusudur. Amaçların

*Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihleri arasında Alanya Alaattin Keykubad Üniversitesi evsahipliğinde düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulmuştur.

gerçekleştirilebilmesi, başarının elde edilebilmesi, etkili ve etkin olabilmek için toplulukların işbirliği yapmaları gerekmekte olup bu işbirliği de güçlü liderler ile mümkündür (Eren, 2001; Gül ve Çöl, 2003).

Yukarıda da ifade edildiği gibi topluluğun olduğu her yerde lidere ihtiyaç duyulmaktadır. İşlerin büyük çoğunlukla yolunda gittiği, huzur, refah ve istikrarın yakalandığı dönemlerde liderliğin önemi çok fazla fark edilmemiş olsa da bilhassa toplumsal, askeri, siyasi ve ekonomik açıdan sorunların olduğu, ciddi ve köklü değişim dönemlerinde ise insanlar güçlü liderlere ihtiyaç duymuşlardır.

Geçmişten günümüze pek çok liderlik yaklaşımı ortaya atılmış olup yeni liderlik yaklaşımları içerisinde en yaygın olarak bahsedilen liderlik tiplerinden birisi karizmatik liderliktir. Karizmatik liderler ilham ve güven veren, yol gösteren, geleceğe dair pozitif düşünmeye toplumu teşvik eden, saygı uyandıran, misyon duygusu aktaran kişilerdir. Bu tarz liderler aynı zamanda takipçilerine vizyon oluşturabilen, bağlılık geliştirmeleri konusunda onlara destek olan, ortak amaçlar etrafında bir araya getirebilen ve yönetimindekilere önceden belirlenen amaçlara ulaşıldığı zaman doyum/tatmin duygusu veren yollar gösterebilme kabiliyet ve potansiyeline sahiptirler Kılınc, 1997; Conger, 1999).

Kriz dönemlerinde ortaya çıkan, ülkelerin kaderini değiştirebilecek radikal kararları alan, diğer kişilerden farklı olarak üstün kişilik özelliklerinden ötürü insanları etkileyen ve kitleleri peşinden sürükleyen liderler karizmatik liderlerdir (Conger, 1999).

Türk tarihi incelendiğinde monarşik siyasal düşünce yapısının etkili olduğu binlerce yıllık devletçilik geleneği ile demokratik düzlemde şekillenmiş olan modern siyasi anlayışın birlikte inşa ettiği bir yapının olduğu görülmektedir. Tarihsel süreçte Türk siyasi tarihinde pek çok etkili liderin olduğu görülmektedir (Özkan, 2004). Cumhuriyet dönemi dikkate alındığında sahip olduğu özellikleriyle bazı liderlerin öne çıktığını söyleyebiliriz. Bu liderler arasında Recep Tayyip Erdoğan son derece önemli bir yere sahiptir.

2002 genel seçimlerinden önce neredeyse bütün siyasiler ciddi bir itibar kaybı yaşamıştır. Türk seçmeni de bu bağlamda yeni bir arayışa girmiştir. İnsanlar ülkenin yaşadığı zorlu süreçten kendilerini kurtarabilecek, kendilerine güven verecek güçlü bir siyasi lidere ihtiyaç duymaktaydı. Bu dönemde toplumda kararlı, genç, azimli, dinamik ve aynı zamanda batılı siyasilerin karşısında ezilmeyen, dik duran karizmatik bir lider özlemi hakimdi.

Daha önce denenmiş olan ve başarısız olan partilerin ve liderlerin halk için artık miadını doldurmuş olması, yıllardır aynı vaatlerle gelmeleri ve bunları gerçekleştirmemeleri karşısında yeni bir parti ve siyasi lidere yönelme de kaçınılmaz olmuştur. Recep Tayyip Erdoğan belirtilen dönemde geçmişteki diğer liderlerden farklı bir anlayışla halkın karşısına çıkmıştır. Toplumun içinden çıkan, halk adamı olan, söylemleri, güçlü ve içten gelen hitabetiyle, kararlı, dik duran, geri adım atmayan tavıyla toplumun büyük bölümünün takdirini ve güvenini kazanmayı başarmıştır. Türk toplumu için bu tarihten itibaren yeni ve başarılarla dolu bir döneme girilmiştir. Girdiği tüm seçimlerden zaferle ayrılan Ak Parti iktidarları döneminde şüphesiz insanların en fazla güvendikleri kişi Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Tarafli tarafsız bütün kesimlerin ve hatta dünyanın takdirini toplayan böyle bir lider özlemi de dindirilmiştir.

Girdiği ilk genel seçimlerden aldığı oy oranlarına bakıldığında yeni kurulan bir partinin sadece tepki nedeniyle bu oy oranını yakaladığı söylenemez. Bu durum Recep Tayyip Erdoğan'ın liderlik özellikleri ve karizmasının yanı sıra Ak Parti'nin kurumsal karizmasıyla izah edilebilir (Aktay, 2002). Yeni kurulan ve henüz hiç tanınmayan bir partinin yalnızca seçmen üzerinde değil aynı zamanda parti üyeleri, milletvekili adayları ve ona gönül verenleri de ikna edebilecek bir vizyona sahip olması gerekir. Bu durumda parti başkanının liderlik özellikleri ve temsil ettiği değerler öne çıkmaktadır. Siyasi partiler için liderlik hayati öneme sahiptir. Güçlü ve karizmatik liderlerin partilerin aldıkları oylarda çok büyük etkiye sahip olduğu Türk siyasi tarihi incelendiğinde açık bir şekilde görülecektir. Ak Parti'nin siyasi kimliği, halkın içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal durum değerlendirmelerinin yanı sıra Recep Tayyip Erdoğan'ın kişisel oylarının son derece etkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Gürel, 2007).

Bu çalışmada karizmatik liderlik bağlamında insanların Recep Tayyip Erdoğan'a ilişkin algılamalarının nedenlerinin belirlenmesi, toplumda Recep Tayyip Erdoğan'ın nasıl bir lider olarak algılandığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak liderlik, siyasi liderlik ve

karizma kavramları açıklanmış olup daha sonra ise Diyarbakır merkez ve ilçelerinde 2017 yılı Şubat-Mart döneminde gerçekleştirilen araştırma bulgularına yer verilmiştir.

2. LİDERLİK KAVRAMI VE SİYASİ LİDERLİK

2.1. Liderlik Kavramı

Toplulukların olduğu her yerde liderler de bulunmaktadır. Topluluğu oluşturan bireylerin her birinin amaç, inanç ve tutumları farklı olup bunların ortak amaçlar, değerler, normlar etrafında bir araya getirilebilmesi için liderlik bilgi ve becerisi gerekir. Dolayısıyla liderlik grup üyelerini etkileyip ortak amaçlar için güdüleme süreci olarak tanımlanabilir (Baysal ve Tekarslan, 2002: 166; Can ve Özer, 2011: 1-7).

Özellikle 20. yüzyılda yönetim alanında üzerinde yoğun bilimsel çalışmaların en yoğun olarak durulduğu konulardan birisi liderlik olmuştur. Liderliğin çözümlenmesi amacıyla hem teorisyenler hem de uygulayıcılar oldukça yoğun çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Yapılan bu çalışmalarda pek çok liderlik tanımının yapıldığı görülmektedir (Erçetin, 2000: 4).

Liderlik belirli durumlarda ortak amaçların yerine getirilmesi amacıyla birbirlerine bağımlı olan iki veya daha fazla kişi arasındaki ilişkileri yönlendirme sürecidir (Baysal ve Tekarslan, 2002: 166).

Koçel (2010) liderliği belirli şartlar altında kişi ya da grupların amaçlarına ulaşabilmeleri için bir kişinin başkalarının faaliyetleri üzerinde etkili olması ve onları yönlendirmesi şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere lider önceden belirlenmiş amaç/amaçların yerine getirilmesi için bir topluluğu o yönde davranmaya yönelten ve insanların bireysel ve grup amaçlarını yerine getirmek için takip ettikleri, onun istek, emir ve talimatlarına göre davrandıkları kişidir denilebilir.

Lider sahip olduğu özelliklerden ötürü farklı ortamlarda insanlara yön veren, onları hedeflerine ulaştıran kişidir. Lider için önemli olan takipçilerin önceliğidir. Liderler ve takipçileri birlikte yol almalıdırlar. Karşı karşıya kaldıkları sorunları çözüme kavuşturmak adına mücadele ederler ve çözüm yolları bulurlar (Erkutlu, 2014).

Liderler toplumun bütün tabakalarında görülebilmekte olup onları lider yapan husus başkalarının hareketlerini belirli yöne kanalize edebilme becerileridir (Acuner, 2002: 64).

Liderlik her alanda görülmekte olup bunlardan birisi ve belki de en önemlisi siyasi alandır. Siyasi liderlik kavramı aşağıda kısaca açıklanmıştır.

2.2. Siyasi Liderlik

Siyasi davranış şekilleri genel olarak incelenecek olursa son dönemlerde gittikçe artan şekilde insanların siyasi tercihleri üzerinde ideolojiden, program ve tüzüklerden ziyade somut siyasi ürünler olan liderler, vaatler, adaylar gibi unsurları göz önünde bulundurdıkları bariz bir şekilde görülmektedir. Belirtilen bu unsurlardan bilhassa siyasi liderler seçmen tercihlerini, eğilimlerini ve tutumlarını etkileyen en önemli unsurların başında yer almaktadır. Bu sebepten ötürü de siyasi liderlik kavramı son yıllarda üzerinde en fazla durulan konulardan birisi haline gelmiştir.

Kişilerin siyasi tercihlerinde soyut olarak görünen ideoloji, parti programı gibi unsurların karşısında somut unsurlardan olan lider, aday ve imaj gibi unsurların da çok büyük önem arz ettiği günümüz dünyasında partilerin başarılarındaki en önemli husus siyasi liderdir. Seçmen bağlılığının artırılması için siyasi liderlik ve liderlerin sahip olduğu özellikler hayati önem arz eder (Komşuoğlu, 2008: 52).

Tarihsel süreçte insanlar kendilerini kimin yönettiğini/yönetmesi gerektiğini, siyasi otoritenin temellerinin neler olduğunu/olması gerektiğini, bazı kişilerin toplumsal kuralların ve siyasetin belirlenmesindeki istisnai etkiyi ne şekilde ve neden ele geçirdiği, uyguladığı ve diğerlerinin ise bunu yapamadığı konularını her daim tartışmıştır (Edinger, 1976: 3).

Siyasal liderler siyasi topluluğun başında yer almak suretiyle bu topluluğu amaçları doğrultusunda yönlendiren, kanalize eden, üyelerin kişisel amaçları ile topluluk amaçlarını uyumlu hale getiren ve üyelerden ortak bilinç yaratarak siyasi topluluğu yükseltme gayreti içerisindeki kişidir (Arklan, 2006).

Siyasi liderlerin siyaset sürecindeki belirleyici rolleri tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz için de geçerli bir durumdur. Siyasetin temel aktörü günümüzde artık siyasi partilerden ziyade siyasi liderlerdir (Yıldız, 2002: 81).

Siyasi liderlik siyaset kurumunun ve siyasi iletişimin merkezinde bulunur. Partilerinden daha fazla tanınan ve bu bağlamda da partiler üzerinde çok büyük etkiye sahip olan siyasi liderler belirli bir grubu yönlendiren ve bu grubun gücünden azami düzeyde yararlanan kişilerdir. Sosyal uyum gücü son derece yüksek olan ve aynı zamanda yüksek iletişim becerisine sahip olan liderler genel olarak kendilerine olan güveni çevresindekilerden daha fazla olan, yaratıcı, vizyon sahibi, daha az kişisel davranabilen, cesaretli, çok hızlı bir şekilde fikir üreten ve bunu da eyleme dönüştüren, istikrarlı, çevresindekilerin davranışlarına sessiz kalmayan kişilerdir (Arklan, 2006).

Siyasi partilerin girmiş oldukları seçimi kazanıp iktidar olabilmeleri için en önemli husus iktidara gelebilmek için yeterli olan seçmen desteğini almalarıdır. Siyasi partilerin ve adayların bunu elde edebilmeleri için seçmenlerin karşısına siyasi ürün paketiyle çıkmaları ve buna bağlı olarak da onların desteğini almak istediklerini açık ve net bir şekilde vurgulamaları gerekmektedir. Bu paket içinde lider ve özellikleri, parti ve politikaları adaylar ve özellikleri de dahil olmak üzere tüm unsurlar bulunmalıdır ki bunlardan en önemlisi hiç şüphesiz siyasi partinin lideridir (Erzen, 2008).

Siyasi liderler tüm dünyaya yön vermekte olup bu bağlamda da bütün ülkeler açısından hayati öneme sahiptirler. Seçmenler siyasi liderlerin tam olarak bütün liderlik vasıflarına haiz olmalarını ve bu özelliklerine uygun davranmalarını beklemektedirler. Türk siyasi tarihinde pek çok siyasi lider boy göstermiş olup bunlardan bazıları ülkenin seyrini değiştiren, kendi dönemleri dışında da etkisini devam ettiren liderlerdir. Bu tarz siyasi liderlerin her birini kendine has özellikleri bulunmakla birlikte çok sayıda ortak noktaları da söz konusu olup bunlar; ileri görüşlülük, kararlılık ve tutarlılık, karizma şeklinde sıralanabilir.

3. KARİZMATİK LİDERLİK

Karizmatik liderlik modern liderlik türlerinden birisidir. Karizmatik liderliğin çok daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikli olarak karizma kavramının ne olduğunun bilinmesinde yarar vardır. Max Weber karizmayı; bulunduğu konuma veya geleneksel yapıya dayanmayıp grup üyelerinin algılamalarına dayanan ve istisnai özellikler taşıyan etkileme şekli olarak tanımlamaktadır (Kaleli, 2015: 67).

Karizma kavramı antik Yunan'a kadar uzanmakta olup "ilahi ilham kabiliyeti" ya da "ilahi hediye" manalarına gelir. Weber karizmanın Tanrı tarafından verilen bir yetenek olduğunu ve bu yeteneğin krizin bir ögesi olarak ortaya çıkmasına gerek duyulduğunu ifade etmiştir (Arklan, 2006).

Karizmatik liderlik üzerine pek çok çalışma gerçekleştirilmiş olup 1980'lerden öne yapılan araştırmalarda karizma kavramı genellikle sosyal faaliyetleri, siyasi veya dini liderliği içine alacak şekilde değerlendirilmiştir.

Karizmatik liderler sahip oldukları özellikler ve davranışları ile takipçilerine örnek olan, onlara güvendiğini hissettiren ve onlardan yüksek beklentilerini ifade eden kişiler olup bu şekilde grup misyonu için motivasyon sağlarlar. Karizma, kriz dönemlerinde ortaya çıkmakta olup karizmatik liderler de bu kriz anını değerlendirirler. Bu dönemlerde kişisel güçlerini kullanırlar, fedakarlıkta bulunarak kimsenin beklemediği stratejiler geliştirir ve uygularlar (Erkutlu, 2014: 16).

Fiedler ve House'a (1988: 78) göre karizmatik lider, vizyon ve misyon ifade edeni astlarının ve üstlerinin zihinlerinde pozitif bir izlenim uyandıran ve bunu sürdüren, astlarını zorlayan, vizyon ve misyona uygun hareket etmek suretiyle örnek olan kişidir.

Grup üyelerinin peşinden sürükleyici yapısından ötürü karizmatik liderlerin etkinliği oldukça yüksektir. Bu tarz liderler kararları kendisi verir ve her sözü emir kabul edilir. Çalışanları ile mesafeli olmasına karşın emirleri kolayca yerine getirilir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008: 215).

Karizmatik liderler astları üzerinde özdeşleşme, hayranlık duyma ve kendilerini onunla tanımlama gibi özellikler oluşturabilmektedir. Aynı zamanda yeni amaçlar, umutlar yaratmada ve bunlara ulaşmada başarılı olmalarını da sağlayabilirler (Öztop, 2008: 12).

Karizmatik liderlerin diğer özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Türkmen ve ark., 2013: 71):

- ✓ Benzerlerinden farklı üstün yetenekleri vardır.
- ✓ İzleyicilerini etkileme gücü çok yüksektir.
- ✓ İzleyicilerinin ihtiyaçlarını önemser.

- ✓ Örgütün karşılaştığı güç durumlarda gerçekleştirilebilir çözümler sunar.
- ✓ Örgütü vizyonuna ulaştırmak için büyük riskleri alır.
- ✓ Değişimi sağlamak için iç ve dış çevreyi göz önünde bulundurur.

4. RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN LİDERLİK ÖZELLİKLERİ

Bu araştırmada konuyla bağlantılı olmasından ötürü liderlin güç kaynakları olarak ifade edilen kaynaklarda karizmatik güç üzerinde durulacaktır. Karizmatik güç direkt olarak liderin kişiliğiyle ilgili güç olup bu da liderin takipçiler üzerindeki çekiciliğini ve saygısını göstermektedir (Eraslan, 2004).

Karizmatik liderler sahip oldukları karizmatik özellikleri ile takipçilerini istediği davranışa yönlüten kişiler olup takipçilerinin yüksek performans sergilemelerini sağlarlar (Arklan, 2006).

Türk siyasi tarihi incelendiğinde siyasi liderlerin genel itibariyle partilerinden daha fazla öne çıktığını söyleyebiliriz. Bu nedenledir ki Türk demokrasi tarihi incelemelerinde dönemler hükümetlere göre değil de çoğunlukla liderlerin adlarına göre yapılır (Çetin, 2003: 95).

Ülkemizde partilerin programları ve seçim beyannamelerini dikkate alarak oy veren seçmenlerin azınlıkta olduğunu söylemek yanlış olmaz. Türk siyasetinde parti programları kadroların niteliğinden ziyade liderlerin kişiliği, kimliği ve karizmalarının seçmen davranışları üzerinde çok daha büyük bir etkiye sahip olduğu aşikardır. Türk siyasi tarihinde pek çok karizmatik lider yer almış ve almaya da devam etmekte olup bunlar arasında Recep Tayyip Erdoğan'ın ayrı bir yeri vardır.

Recep Tayyip Erdoğan kendi deyiimiyle her daim "kimsesizlerin kimi, sessiz yığınların sesi" olmayı hedeflemiş olup kendi ifadesiyle de liderliği şu şekilde ifade etmiştir (Deveci, 2001: 53);

"Liderlik esasen bir partinin genel başkanı olmak değildir, liderlik başbakan olmak değildir. Yani siz bazı olayların neticesinde de gelip bir yere başbakan olursunuz, hatta cumhurbaşkanı da olursunuz, ama bu lider olmanız anlamına gelmez. Ben liderliği aslında böyle bir sanal liderlik olarak görmüyorum. Şu anda bazı siyasi partilerin genel başkanları sanal liderdirler. Organik liderliktir aslolan. Bunu sağlayabiliyorsa bir lider başarıda çok daha etkindir".

Recep Tayyip Erdoğan kendisinin yapmış olduğu liderlik tanımında "organik liderlik" kavramını kullanarak kendisini diğer liderlerden ayıran en önemli özelliğini ifade etmiştir. Recep Tayyip Erdoğan liderliğini halka yakın, halkla aynı dili konuşan, onların sorunları dile getirip onlara sahip çıkabilen bir lider olarak ifade etmiştir.

Liderin sahip olduğu özellikler ve toplumun ona bakışı son derece önemlidir. Ak Parti'nin 3 Kasım 2002 seçim kampanyalarını yürüten Erol Olçak Sabah Gazetesi'ne vermiş olduğu röportajda seçim kampanyasında Recep Tayyip Erdoğan'a olan yoğun ilgi nedeniyle seçim stratejisini lider üzerinde kurduğunu ifade etmiştir (Özalp, 2002).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkanlığı görevinden itibaren toplumun saygısını, takdirini ve güvenini kazanan Recep Tayyip Erdoğan kurduğu Ak Parti ile de toplumun kendisine olan saygısını, takdirini ve güvenini daha da perçinlemiş ve girdiği bütün seçimlerden büyük bir zaferle ayrılmıştır. Tarafı tarafsız herkesin saygı duyduğu bir lider olan Recep Tayyip Erdoğan'ın bu başarısının altında taşıdığı liderlik özellikleri ve bu özelliklere uygun davranması yatmaktadır.

Recep Tayyip Erdoğan siyasi parti lideri ve başbakan olmadan önce İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilirken de rakipleri arasında sıyrılarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu dönemden itibaren yapmış oldukları bilhassa medya ve halk tarafından yakından takip edilmiştir. Gelecekle ilgili düşüncelere sahip olması ve bu bağlamda vaatlerde bulunması Recep Tayyip Erdoğan'ı diğerlerinden farklı ve genç, dinamik bir lider olarak yavaş yavaş gündeme getirmiştir. Çoğu kesim tarafından "alışılmışın dışında" olarak nitelendirilen Recep Tayyip Erdoğan halka yakın özellikleri, kendinden emin ve rahat hareketleri, konuşmalarında kullandığı üslup gibi pek çok özelliklerinden ötürü "halkın adamı" olarak anılmaya başlamıştır. Seçimlerden önce yapmış olduğu mitinglerdeki konuşmalarında halka yakın durup onlardan birisi olduğu açık bir şekilde göstermiştir. Recep Tayyip Erdoğan'ın toplum nezdindeki yükselişindeki diğer bir önemli gelişme de okuduğu bir şiir yüzünden aldığı hapis cezasıdır. Toplumun büyük bir tepkiyle karşıladığı bu akıl dışı ve gayri vicdani ceza Recep Tayyip Erdoğan'ı yıldırma amacıyla alınmış bir karar olsa da bu karar geri tepmiştir. Recep Tayyip Erdoğan "bu şarkı burada bitmez" sözüyle girdiği cezaevinden binlerce kişi tarafından karşılanarak tahliye olmuştur. Kurduğu Ak Parti ile 3 Kasım 2002 seçimlerinden tek başına iktidar olabilecek oy olarak

rakiplerine korku salmaya başlamıştır. Kurulduğu tarihten yalnızca 14 ay sonra seçimlere girip tek başına iktidar olan bir partinin sadece parti politika ve programıyla bu oy oranını aldığını söylemek çok doğru olmaz. Bu oy oranının elde edilmesindeki en önemli unsur Recep Tayyip Erdoğan'a olan güvendir. Liderlik özellikleri arasında dürüstlük, ikna yeteneği, sosyo-demografik özellikleri ve hitabet gibi özellikler yer almaktadır. Belirtilen bu özelliklerin Recep Tayyip Erdoğan'ın Türk toplumu ve dünyada "karizmatik lider" olarak görülmesinde son derece etkili olduğu aşıkardır (Arklan, 2006).

5. METOD

Recep Tayyip Erdoğan'ın liderlik özelliklerinin ortaya konulması ve toplumun Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğine ilişkin algılarını ortaya koymak amacıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bazı illerde (Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep) Aralık 2016-Mart 2017 arası dönemde gerçekleştirilen çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anketler yüz yüze görüşme yöntemiyle doldurulmuştur. Çalışma süresince 300 kişiyle görüşülmüştür. Anket 2 bölümden oluşmakta olup ilk bölümde katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular yer almakta iken ikinci bölümde ise Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik özelliklerine ilişkin toplam 44 soru yer almaktadır. Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin ölçek olarak çalışmada kullanılan ölçek Arklan (2006) tarafından geliştirilmiştir.

Çalışmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı ile analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler olarak yüzde dağılımlar, ortalama değerler verilmiştir. Parametrik olan ikili değişkenlere ilişkin karşılaştırmalarda bağımsız değişkenler t testi, parametrik olmayan çoklu değişkenlere ilişkin karşılaştırmalarda Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar %95 (p<0.05) anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışma betimleyici bir çalışma olduğundan hipotez hazırlanmamış olup mevcut durum değerlendirilmeye çalışılmıştır.

6. BULGULAR

6.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışmaya katılan 300 kişiden 196'sı (%65.3) erkek, 104'ü (%34.7) kadındı. Çalışmaya dahil edilenlerin %36.3'ü 26-33, %27'si 34-41, %15'i 18-25, %13'ü 42-49 yaş arasında iken %8.7'si ise 50 yaş ve üzerindedir. Çalışmaya dahil edilenlerin %89'u evli, %11'i, %30.3'ü lise, %23.3'ü ilkokul, %23.3'ü ortaokul, %21'i üniversite, %2'si de yüksek lisans/doktora mezunudur (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

		n	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	104	34.7
	Erkek	196	65.3
Yaş	18-25	45	15.0
	26-33	109	36.3
	34-41	81	27.0
	42-49	39	13.0
	50 ve üzeri	26	8.7
Medeni Durum	Evli	267	89.0
	Bekar	33	11.0
Eğitim	İlkokul	70	23.3
	Ortaokul	70	23.3
	Lise	91	30.3
	Üniversite	63	21.0
	Yüksek lisans-doktora	6	2.0

6.2. Genel Seçimlerde Oy Verilecek Partiye İlişkin Bulgular

Yapmış olduğumuz çalışmaya dahil edilen katılımcılara "yarın bir genel seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz?" sorusu sorulmuş olup verilen yanıtlar incelendiğinde %54'ünün AKP, %19'unun HDP,

%13.3'ünün CHP, %12'sinin MHP ve %1.7'sinin de diğer partilere oy vereceğini ifade ettiği görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Genel seçimlerde oy verilecek parti

		n	Yüzde (%)
Yarın bir genel seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz?	AKP	162	54.0
	MHP	36	12.0
	CHP	40	13.3
	HDP	57	19.0
	Diğer	5	1.7
	Toplam	300	100.0

6.3. Oy Verilen Partiye Bağlılık Düzeyi

Yapmış olduğumuz çalışmaya dahil edilen katılımcılara oy verdikleri partiye olan bağlılık düzeyleri sorulmuş olup verilen yanıtlar incelendiğinde %88'inin bağlılıklarının çok güçlü, %12'sinin ise normal olduğu görülmüştür (Tablo 3).

Tablo 3. Oy verilen partiye bağlılık

		n	Yüzde (%)
Oy Verilen Partiye Bağlılık	Normal	36	12.0
	Çok güçlü	264	88.0
	Toplam	300	100.0

6.4. Recep Tayyip Erdoğan'ın Karizmatik Liderlik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Yapılan çalışmada Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin 44 adet madde katılımcılara yöneltilmiş olup katılımcılardan her bir maddeye ne düzeyde katıldıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Maddeler 5'li Likert tipinde olup 1-5 arasında puanlanmıştır. Ortalamaların 5'e yaklaşması ilgili maddeye katılma düzeyinin yüksek olduğunu, 1'e yaklaşması ise düşük olduğunu göstermektedir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde en yüksek ortalama puanın 4.66 ± 0.62104 ile "güçlü ikna kabiliyetine sahip olması" seçeneğinden, en düşük ortalamanın ise 3.0567 ± 0.56081 ile "Devrimci bir düşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması" seçeneğinden elde edildiği görülmüştür (Tablo 4).

Tablo 4. Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin görüşler

Karizmatik Liderlik Özellikleri	n	Ortalama	ss ($\pm$)
Kriz ve kargaşanın üstesinden gelmesi	300	4.4800	.83582
Güven uyandırması	300	4.3233	.94610
Değişimin gücünü sağlayabilecek beyin ve yüreğe sahip olması	300	4.1300	.78857
Örnek davranışlar sergilemesi	300	3.9167	.91971
Canlı ve enerjik olması	300	4.2833	.87499
Yenilikçi olması	300	3.7633	.59033
Güçlü ikna kabiliyetine sahip olması	300	4.6600	.62104
Sözlerinin ve eylemlerinin birbiriyle uyuşması	300	4.0500	1.02844
İçerisinde bulunduğu zor şartlar altında en sağlıklı kararı verebilmesi	300	4.3067	.82151
Kişiler arasında iş birliği yapmayı cesaretlendirmesi	300	4.0067	.90333
Astlarını etkilemede girişimci olması	300	4.0967	1.10970
İçinden çıktığı toplumun kültürel özelliklerini taşıması	300	4.1533	.94133
Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki yaratması	300	4.2133	.91137
Yaptığı işle ilgili derin bilgi sahibi olması	300	3.7067	.73194
Astlarına güven duyması	300	3.7633	.78488

Sosyal yapıyla uyumlu bir dil kullanması	300	4.0367	1.16038
Kendisini takip edenler tarafından bizden biri olarak görülmesi	300	4.2067	1.18968
Astları arkasından sürükleyen etkileyici bir yapıya sahip olması	300	4.0767	1.01697
Vizyon sahibi olması	300	4.1067	1.03869
Halkla benzer inanç, ümit ve beklentilerinin olması	300	4.0033	1.23087
Yönetim altındakiler arasındaki ilişkileri teşvik etmesi ve desteklemesi	300	3.7700	.82017
Bilgi ve kaynak sağlama yönünde yönetim altındakilere katkıda bulunması	300	4.0867	1.14171
Kendisini takip edenler ile arasındaki bağlantıyı koparmaması	300	4.0133	1.07565
Yönetim altındakilere daha kibar davranması ve onlara değer vermesi	300	3.4867	.79914
Devrimci bir düşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması	300	3.0567	.56081
Uygun bir toplumsal statüde bulunması	300	4.0700	1.00089
Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması	300	4.4300	.89504
Astların yöneticilik becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunması	300	4.1567	.75322
Allah vergisi bir yeteneğe sahip olması	300	4.7033	.85894
Yönetimi altındakilere psikolojik tatmin sağlaması	300	4.1833	.91607
Olağanüstü özelliklere sahip olması	300	4.0000	.81376
Mutlak itaati sağlaması	300	4.3467	.80123
Cezadan çok ödül sistemine ağırlık vermesi	300	3.6000	.92891
Etkileyici bir fiziki görünüme sahip olması	300	4.3167	.72904
Bezginliğin, ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olması	300	4.2000	.78446
Her üyenin şahsi ilgi ve yaratıcılığını artırması	300	3.8233	1.19592
Akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olması	300	3.6567	.71214
Kişisel çıkarları toplumsal çıkarların gerisinde tutması	300	4.2500	1.00874
Kişisel cazibesinin olması	300	4.4367	.85347
Dindar olması	300	4.2733	.90259
Kendine güveninin fazla olması	300	4.4200	.85207
Tümüyle oto kontrol sistemini hakim kılması	300	3.8233	.91373
Temelde diğer insanlardan farklı olması	300	4.0100	.74279
Büyük oranda etkiye ve uzman güce dayanıp, güvenmesi	300	3.9133	1.15626

6.5. Değişkenlerle Liderlik Özelliklerine İlişkin Görüşler Arasındaki İlişkiler

6.5.1. Cinsiyet ile Liderlik Özelliklerine İlişkin Görüşlerin Karşılaştırılması

Cinsiyete göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin görüşlerin farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan bağımsız değişkenler t testi neticesinde kadınların "canlı ve enerjik olması", "güçlü ikna kabiliyetine sahip olması", "astlarını etkilemede girişimci olması", "Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki yaratması", "Sosyal yapıyla uyumlu bir dil kullanması", "Allah vergisi bir yeteneğe sahip olması", "Etkileyici bir fiziki görünüme sahip olması", "Kişisel cazibesinin olması", "dindar olması" ve "kendine güveninin fazla olması" değişkenlerinden erkeklere göre anlamlı şekilde daha yüksek puan elde ettikleri, diğer bir ifadeyle Recep Tayyip Erdoğan'ın belirtilen özelliklerini daha fazla onayladıkları görülmüştür ($p < 0.05$) (Tablo 5).

Tablo 5. Cinsiyete göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerinin karşılaştırılması

Karizmatik Liderlik Özellikleri	Cinsiyet	n	Ortalama	ss (±)	t	p
Canlı ve enerjik olması	Kadın	104	4.4231	.71993	2.025	.044*
	Erkek	196	4.2092	.94033		
Güçlü ikna kabiliyetine sahip olması	Kadın	104	4.7788	.46125	2.434	.016*
	Erkek	196	4.5969	.68372		
Astlarını etkilemede girişimci olması	Kadın	104	4.3077	.93556	2.419	.016*
	Erkek	196	3.9847	1.17877		
Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki	Kadın	104	4.3750	.73982	2.253	.025*

yaratması	Erkek	196	4.1276	.98139		
Sosyal yapıyla uyumlu bir dil kullanması	Kadın	104	4.2308	.94746	2.123	.035*
	Erkek	196	3.9337	1.24887		
Allah vergisi bir yeteneğe sahip olması	Kadın	104	4.8654	.55839	2.399	.017*
	Erkek	196	4.6173	.97218		
Etkileyici bir fiziki görünüşe sahip olması	Kadın	104	4.4423	.66576	2.188	.029*
	Erkek	196	4.2500	.75362		
Kişisel cazibesinin olması	Kadın	104	4.6635	.67710	3.417	.001*
	Erkek	196	4.3163	.91256		
Dindar olması	Kadın	104	4.3173	.86197	.614	.540
	Erkek	196	4.2500	.92473		
Kendine güveninin fazla olması	Kadın	104	4.6154	.76714	2.930	.004*
	Erkek	196	4.3163	.87819		

6.5.2. Yaş ile Liderlik Özelliklerine İlişkin Görüşlerin Karşılaştırılması

Yaşa göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin görüşler arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) neticesinde yaştaki artışa bağlı olarak ilgili liderlik özelliklerine ilişkin görüşlerin daha olumlu olduğu ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

6.5.3. Medeni Durum İle Liderlik Özelliklerine İlişkin Görüşlerin Karşılaştırılması

Katılımcıların medeni durumlarına göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin görüşler arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan bağımsız değişkenler t testi neticesinde yalnızca "yönetim altındakilere daha kibar davranması ve onlara değer vermesi" özelliği açısından gruplar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. İlgili liderlik özelliğine bekarların anlamlı şekilde evlilerden daha olumlu baktıkları görülmüştür ($p<0.05$) (Tablo 6).

Tablo 6. Medeni duruma göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerinin karşılaştırılması

	Medeni Durum	n	Ortalama	ss (±)	t	p
Yönetim altındakilere daha kibar davranması ve onlara değer vermesi	Evli	267	3.4532	.79511	-2.076	.039
	Bekar	33	3.7576	.79177		

6.5.4. Eğitim Durumu İle Liderlik Özelliklerine İlişkin Görüşlerin Karşılaştırılması

Katılımcıların eğitim durumuna göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin görüşleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan Kruskal Wallis-H testi neticesinde "astlarına güven duyması", "Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması", "Kişisel cazibesinin olması" ve "Kendine güveninin fazla olması" özellikleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 7). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi neticesinde;

Astlarına güven duyması özelliğinde farklılığın ortaokul ve lise mezunları, lise mezunları ile üniversite mezunları, lise mezunları ile yüksek lisans-doktora mezunları arasında olduğu görülmüştür.

Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması özelliğinde farklılığın ilkökul mezunları ile yüksek lisans-doktora mezunları, lise mezunları ile yüksek lisans-doktora mezunları arasında olduğu görülmüştür.

Kişisel cazibesinin olması özelliğinde tespit edilen farklılığın ilkökul mezunları ile ortaokul mezunları, ortaokul mezunları ile üniversite mezunları, ortaokul mezunları ile yüksek lisans-doktora mezunları arasında olduğu görülmüştür.

Kendine güveninin fazla olması özelliğinde saptanan farklılığın ise ortaokul mezunları ile üniversite mezunları, ortaokul mezunları ile yüksek lisans-doktora mezunları arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Eğitim durumuna göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerinin karşılaştırılması

	Eğitim	n	Sıra Ortalama	χ^2	p
Astlarına güven duyması	İlkokul	70	154.67	11.096	.026*
	Ortaokul	70	134.84		
	Lise	91	168.26		
	Üniversite	63	142.75		
	Yüksek lisans-doktora	6	96.50		
Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması	İlkokul	70	139.34	13.273	.010*
	Ortaokul	70	143.46		
	Lise	91	173.01		
	Üniversite	63	142.00		
	Yüksek lisans-doktora	6	110.75		
Kişisel cazibesinin olması	İlkokul	70	159.59	10.226	.037*
	Ortaokul	70	134.96		
	Lise	91	143.07		
	Üniversite	63	163.55		
	Yüksek lisans-doktora	6	201.50		
Kendine güveninin fazla olması	İlkokul	70	155.71	10.125	.038*
	Ortaokul	70	132.39		
	Lise	91	147.32		
	Üniversite	63	164.37		
	Yüksek lisans-doktora	6	203.50		

Yapmış olduğumuz çalışmada katılımcılara “yarın bir genel seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz” sorusu sorulmuş olup verilen yanıtlara göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin algılamaları arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan Kruskal Wallis H testi neticesinde tüm değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0.05$) (Tablo 8). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi neticesinde;

Kriz ve kargaşanın üstesinden gelmesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP ve MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP'ye, HDP'ye ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Güven uyandırması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Değişimin gücünü sağlayabilecek beyin ve yüreğe sahip olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP ve MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP'ye, HDP'ye ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Örnek davranışlar sergilemesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP ve MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP'ye, HDP'ye ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Canlı ve enerjik olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Yenilikçi olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda diğer partilere oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Güçlü ikna kabiliyetine sahip olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda diğer partilere oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Sözlerinin ve eylemlerinin birbiriyle uyuşması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

İçerisinde bulunduğu zor şartlar altında en sağlıklı kararı verebilmesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Kişiler arasında iş birliği yapmayı cesaretlendirmesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda diğer partilere oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Astlarını etkilemede girişimci olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda diğer partilere oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

İçinden çıktığı toplumun kültürel özelliklerini taşıması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki yaratması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Yaptığı işle ilgili derin bilgi sahibi olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Astlarına güven duyması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Sosyal yapıyla uyumlu bir dil kullanması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Kendisini takip edenler tarafından bizden biri olarak görülmesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında, CHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile MHP ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda diğer partilere oy vereceğini ifade edenler ile MHP'ye ve HDP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Astları arkasından sürükleyen etkileyici bir yapıya sahip olması kullanması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Vizyon sahibi olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda diğer partilere oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve MHP'ye oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Halkla benzer inanç, ümit ve beklentilerinin olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Yönetim altındakiler arasındaki ilişkileri teşvik etmesi ve desteklemesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Olağanüstü özelliklere sahip olması özelliğinde tespit edilen farklılığın MHP'ye oy verenler ile CHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Mutlak itaati sağlaması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Cezadan çok ödül sistemine ağırlık vermesi özelliğinde tespit edilen farklılığın MHP'ye oy verenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında, HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Etkileyici bir fiziki görünüme sahip olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Bezginliğin, ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında, MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Kişisel çıkarları toplumsal çıkarların gerisinde tutması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Kişisel cazibesinin olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında, MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Dindar olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Kendine güveninin fazla olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında, MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Tümüyle oto kontrol sistemini hakim kılması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında, MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Temelde diğer insanlardan farklı olması özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında, MHP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında ve aynı zamanda HDP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Büyük oranda etkiye ve uzman güce dayanıp, güvenmesi özelliğinde tespit edilen farklılığın AKP'ye oy vereceğini ifade edenler ile CHP, MHP, HDP ve diğer partilere oy vereceğini ifade edenler arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 8. Gelecek seçimlerde oy verilecek partiye göre Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerinin karşılaştırılması

	Yarın bir genel seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz	n	Sıra Ortalama	χ^2	p
Kriz ve kargaşanın üstesinden gelmesi	AKP	162	194.98	206.914	.000*
	MHP	36	167.07		
	CHP	40	34.39		
	HDP	57	104.82		
	Diğer	5	39.90		
Güven uyandırması	AKP	162	209.75	220.030	.000*
	MHP	36	102.38		
	CHP	40	51.70		
	HDP	57	93.63		
	Diğer	5	16.00		
Değişimin gücünü sağlayabilecek beyin ve yüreğe sahip olması	AKP	162	182.03	119.638	.000*
	MHP	36	167.21		
	CHP	40	31.64		
	HDP	57	138.68		
	Diğer	5	94.30		
Örnek davranışlar sergilemesi	AKP	162	198.95	135.048	.000*
	MHP	36	97.19		
	CHP	40	55.20		
	HDP	57	117.89		
	Diğer	5	98.60		
Canlı ve enerjik olması	AKP	162	212.37	236.654	.000*
	MHP	36	111.39		
	CHP	40	34.80		
	HDP	57	90.55		
	Diğer	5	36.50		
Yenilikçi olması	AKP	162	198.55	163.537	.000*
	MHP	36	80.18		
	CHP	40	118.08		
	HDP	57	78.09		
	Diğer	5	185.00		
Güçlü ikna kabiliyetine sahip olması	AKP	162	186.18	109.353	.000*
	MHP	36	120.50		
	CHP	40	83.40		
	HDP	57	114.76		
	Diğer	5	154.70		
Sözlerinin ve eylemlerinin birbiriyle uyuşması	AKP	162	216.00	246.027	.000*
	MHP	36	91.74		
	CHP	40	52.01		
	HDP	57	77.80		
	Diğer	5	68.00		
İçerisinde bulunduğu zor şartlar altında en	AKP	162	213.19	242.307	.000*

sağlıklı kararı verebilmesi	MHP	36	110.35	
	CHP	40	35.26	
	HDP	57	88.92	
	Diğer	5	32.50	
Kişiler arasında iş birliği yapmayı cesaretlendirmesi	AKP	162	189.80	100.146 .000*
	MHP	36	125.90	
	CHP	40	95.01	
	HDP	57	86.38	
	Diğer	5	229.10	
Astlarını etkilemede girişimci olması	AKP	162	198.02	148.933 .000*
	MHP	36	88.46	
	CHP	40	125.19	
	HDP	57	67.93	
	Diğer	5	201.40	
İçinden çıktığı toplumun kültürel özelliklerini taşıması	AKP	162	215.53	242.624 .000*
	MHP	36	79.18	
	CHP	40	78.19	
	HDP	57	69.89	
	Diğer	5	54.50	
Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki yaratması	AKP	162	211.55	225.619 .000*
	MHP	36	111.53	
	CHP	40	33.70	
	HDP	57	93.23	
	Diğer	5	40.50	
Yaptığı işle ilgili derin bilgi sahibi olması	AKP	162	210.60	202.478 .000*
	MHP	36	94.93	
	CHP	40	65.49	
	HDP	57	81.89	
	Diğer	5	65.50	
Astlarına güven duyması	AKP	162	199.05	142.414 .000*
	MHP	36	98.12	
	CHP	40	99.66	
	HDP	57	79.09	
	Diğer	5	175.50	
Sosyal yapıyla uyumlu bir dil kullanması	AKP	162	215.94	239.564 .000*
	MHP	36	86.75	
	CHP	40	75.48	
	HDP	57	59.72	
	Diğer	5	124.50	
Kendisini takip edenler tarafından bizden biri olarak görülmesi	AKP	162	196.62	188.076 .000*
	MHP	36	78.64	
	CHP	40	152.19	
	HDP	57	58.98	
	Diğer	5	203.50	
Astları arkasından sürükleyen etkileyici bir yapıya sahip olması	AKP	162	214.03	231.039 .000*
	MHP	36	83.04	
	CHP	40	54.06	
	HDP	57	87.80	

	Diğer	5	64.00	
Vizyon sahibi olması	AKP	162	215.60	237.812 .000*
	MHP	36	88.53	
	CHP	40	76.08	
	HDP	57	59.39	
	Diğer	5	121.50	
Halkla benzer inanç, ümit ve beklentilerinin olması	AKP	162	213.43	234.666 .000*
	MHP	36	70.06	
	CHP	40	98.46	
	HDP	57	63.48	
	Diğer	5	99.10	
Yönetim altındakiler arasındaki ilişkileri teşvik etmesi ve desteklemesi	AKP	162	201.53	143.658 .000*
	MHP	36	99.42	
	CHP	40	71.16	
	HDP	57	101.09	
	Diğer	5	63.00	
Bilgi ve kaynak sağlama yönünde yönetim altındakilere katkıda bulunması	AKP	162	215.20	237.724 .000*
	MHP	36	85.46	
	CHP	40	69.88	
	HDP	57	66.98	
	Diğer	5	119.50	
Kendisini takip edenler ile arasındaki bağlantıyı koparmaması	AKP	162	216.95	252.843 .000*
	MHP	36	87.36	
	CHP	40	47.20	
	HDP	57	80.94	
	Diğer	5	71.50	
Yönetim altındakilere daha kibar davranması ve onlara değer vermesi	AKP	162	151.25	75.398 .000*
	MHP	36	201.78	
	CHP	40	63.12	
	HDP	57	181.96	
	Diğer	5	97.50	
Devrimci bir düşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması	AKP	162	170.58	49.356 .000*
	MHP	36	149.68	
	CHP	40	99.82	
	HDP	57	129.91	
	Diğer	5	146.00	
Uygun bir toplumsal statüde bulunması	AKP	162	167.74	41.373 .000*
	MHP	36	157.78	
	CHP	40	83.18	
	HDP	57	152.27	
	Diğer	5	58.00	
Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması	AKP	162	170.16	53.411 .000*
	MHP	36	148.00	
	CHP	40	88.68	
	HDP	57	150.36	
	Diğer	5	27.80	
Astların yöneticilik becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunması	AKP	162	151.07	142.270 .000*
	MHP	36	209.61	

	CHP	40	33.62	
	HDP	57	204.17	
	Diğer	5	29.50	
	AKP	162	164.98	
	MHP	36	163.61	
Allah vergisi bir yeteneğe sahip olması	CHP	40	97.25	72.700 .000*
	HDP	57	136.94	
	Diğer	5	167.50	
	AKP	162	141.07	
	MHP	36	211.94	
Yönetimi altındakilere psikolojik tatmin sağlaması	CHP	40	69.12	95.226 .000*
	HDP	57	199.40	
	Diğer	5	107.00	
	AKP	162	151.56	
	MHP	36	216.67	
Olağanüstü özelliklere sahip olması	CHP	40	33.80	142.247 .000*
	HDP	57	197.24	
	Diğer	5	40.50	
	AKP	162	211.50	
	MHP	36	98.18	
Mutlak itaati sağlaması	CHP	40	32.90	237.437 .000*
	HDP	57	103.32	
	Diğer	5	29.50	
	AKP	162	133.44	
	MHP	36	226.01	
Cezadan çok ödül sistemine ağırlık vermesi	CHP	40	66.65	124.049 .000*
	HDP	57	214.80	
	Diğer	5	97.50	
	AKP	162	206.63	
	MHP	36	118.04	
Etkileyici bir fiziki görünüme sahip olması	CHP	40	64.69	189.045 .000
	HDP	57	76.17	
	Diğer	5	99.50	
	AKP	162	170.22	
	MHP	36	152.22	
Bezginliğin, ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olması	CHP	40	89.65	40.865 .000*
	HDP	57	145.01	
	Diğer	5	48.70	
	AKP	162	211.56	
	MHP	36	93.82	
Her üyenin şahsi ilgi ve yaratıcılığını artırması	CHP	40	84.85	196.143 .000*
	HDP	57	64.21	
	Diğer	5	89.00	
	AKP	162	205.17	
	MHP	36	124.21	
Akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olması	CHP	40	50.14	191.389 .000*
	HDP	57	89.71	
	Diğer	5	64.50	

Kişisel çıkarları toplumsal çıkarların gerisinde tutması	AKP	162	211.35	237.631 .000*
	MHP	36	96.04	
	CHP	40	33.89	
	HDP	57	105.45	
	Diğer	5	17.50	
Kişisel cazibesinin olması	AKP	162	172.34	79.483 .000*
	MHP	36	169.67	
	CHP	40	63.34	
	HDP	57	143.40	
	Diğer	5	83.00	
Dindar olması	AKP	162	210.62	212.176 .000*
	MHP	36	76.64	
	CHP	40	82.00	
	HDP	57	78.18	
	Diğer	5	107.00	
Kendine güveninin fazla olması	AKP	162	179.25	135.500 .000*
	MHP	36	171.61	
	CHP	40	37.12	
	HDP	57	145.20	
	Diğer	5	34.50	
Tümüyle oto kontrol sistemini hakim kılması	AKP	162	181.49	145.426 .000*
	MHP	36	148.79	
	CHP	40	32.56	
	HDP	57	157.23	
	Diğer	5	25.50	
Temelde diğer insanlardan farklı olması	AKP	162	145.74	65.460 .000*
	MHP	36	207.62	
	CHP	40	84.06	
	HDP	57	184.25	
	Diğer	5	40.00	
Büyük oranda etkiye ve uzman güce dayanıp, güvenmesi	AKP	162	215.43	244.897 .000*
	MHP	36	90.67	
	CHP	40	28.35	
	HDP	57	100.45	
	Diğer	5	25.50	

6.5.5. Recep Tayyip Erdoğan'ın Liderliğini Beğenme Durumu

Yapmış olduğumuz çalışmaya dahil edilen katılımcılardan %58'i Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğini çok beğendiğini, %22'si beğendiğini, %17.3'ü biraz beğendiğini, yalnızca %8'i ise beğenmediğini ifade etmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğini beğenme durumu

		n	Yüzde (%)
Recep Tayyip Erdoğan'ın Liderliği'ni ne derecede beğeniyorsunuz?	Beğenmiyorum	8	2.7
	Biraz beğeniyorum	52	17.3
	Beğeniyorum	66	22.0
	Çok beğeniyorum	174	58.0
	Toplam	300	100.0

6. SONUÇ

Çoğu demokratik ülkede olduğu gibi ülkemiz siyasi tarihi de uzun yıllar boyunca etkinliğini sürdürmüş olan liderler sayesinde biçimlenmiş olup bu liderler geniş kitlelerin kanaatlerini etkileyerek siyasi ve sosyal davranışlarına yön vermişlerdir. Bu çalışmanın ana konusu olan Recep Tayyip Erdoğan da Türk siyasi tarihindeki en önemli isimler arasında yer almaktadır. Muhafazakar oyları yenileşme ve modernleşme yönünde harekete geçirme başarısı gösteren Erdoğan'ın liderliği ülkemizde olduğu gibi tüm dünya genelinde, bilhassa İslam ülkelerinde oldukça takdir edilmiştir.

Türk siyasi tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye başkanlığı döneminden itibaren belirleyici ve yönlendirici liderler arasında yer alan Recep Tayyip Erdoğan genç yaşlarda başladığı siyasi hayatında sayısız başarı elde etmiş ve en üst nokta olan Cumhurbaşkanlığı'na kadar yükselmiştir. Siyasi alanda iz bırakmış olan ve ciddi başarılar elde eden liderlere bakıldığında hepsinin kendine has özelliklerinin ve karizmalarının olduğu görülmektedir. Karizma siyasi liderlerde mutlak surette istenen özellikler arasında yer almaktadır. Karizmatik liderler içinde buldukları kitleyi kendine bağlayıcı bir etkiye sahip olmanın yanı sıra mevcut kitle dışına karşı da siyasi partinin elinin kuvvetlenmesini sağlamaktadır.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Türk siyasi tarihinde çok sayıda karizmatik lider boy göstermiş olup bunların arasında Recep Tayyip Erdoğan'ın çok ayrı bir yeri vardır. Gençlik yıllarında siyasetle iç içe olmaya başlayan Erdoğan'ın adım adım zirveye çıkmasında onun taşıdığı liderlik özelliklerinin, bilhassa da karizmatik liderlik özelliklerinin payı çok büyüktür. Yapmış olduğu her konuşmasında ve davranışında karşısındakilerde büyük bir saygınlık uyandıran Erdoğan 1994-1998 arası dönemde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile adından söz ettirmeye başlamıştır. 28 Şubat 1997 tarihindeki "Post Modern Darbe" olarak anılan kaotik ortam yeni bir siyasi hareketin ortaya çıkmasını gerekli hale getirmiştir. Recep Tayyip Erdoğan ve arkadaşları ülkenin bu zor döneminde taşın altına ellerini koyarak 14.08.2001 tarihinde Türk siyasi tarihine damga vuracak olan Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (Ak Parti) kurmuşlardır. Bu yeni kurulan parti ile 2002 genel seçimlerinde oyların %34.3'ünü alarak ezici bir üstünlükle tek başına iktidara gelecek milletvekili sayısını elde etmeyi başarmıştır. Şüphesiz partinin bu başarıyı kazanmasında parti programının yanı sıra Recep Tayyip Erdoğan'ın üstün liderlik özellikleri en önemli faktörlerden birisi olmuştur. Çok partili sistemin hayata geçmesiyle 11 yıl 17 gün süre boyunca aralıksız başbakanlık görevi yaparak merhum Adnan Menderes'ten sonra en uzun süre iktidarda kalma başarısı gösteren isim olmayı başarmıştır. Erdoğan bu başarısını girdiği her seçimde oylarını artırarak daha da üst seviyeye çıkararak Türk siyasi tarihinin yanı sıra dünya siyasi tarihinde de eşi görülmemiş bir başarı elde etmiştir. Recep Tayyip Erdoğan aynı zamanda halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı olarak da Türk siyasi tarihindeki yerini almıştır.

Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik özelliği, lafını kimseden esirgemeyen, halkın dilinden konuşan tavrı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni süper güç haline getirme isteği ve bu yolda hiçbir engel tanımayan duruşu, dünyanın süper güçleri olarak nitelendirilen ülke başkanlarına karşı sergilediği cesur tavırlar Türk toplumunun uzun yıllar boyunca büyük bir arzuyla beklediği özelliklerdir.

Şüphesiz liderlerin en önemli özelliği siyasi bir hareket ortaya çıkarıp büyük kitleleri peşinden sürüklemesidir ki bu durumu Recep Tayyip Erdoğan'da fazlasıyla görmekteyiz. Kurmuş olduğu partiyle girdiği ilk seçimden beridir zirveden hiç inmeyen, milyonlarca seçmen ve üyeye ulaşan Erdoğan siyasi bir lider olmaktan öte büyük bir halk önderi konumuna gelmiştir.

Yapmış olduğu tüm davranışlarda ve söylemlerinde Türk ve İslam dünyasının takdirini kazanmanın yanı sıra elde ettiği başarıyla dünyanın da takdirini kazanmış olan bir dünya lideri haline gelmiştir. Yapılan araştırmalarda Recep Tayyip Erdoğan dünyadaki en etkili liderler sıralamasında üst sıralarda yer almış öyle ki 2014 yılında Avrupa Birliği'nin (AB) önemli araştırma şirketlerinden birisi olan İtalyan Ricercatore şirketi tarafından 14 milyon kişi üzerinde gerçekleştirilen anket çalışması neticesinde oyların %37'sini alan Recep Tayyip Erdoğan en karizmatik lider seçilmiştir. Bu araştırmada Recep Tayyip Erdoğan kararlı, korkusuz, zeki ve karizmatik olarak tasvir edilmiş olup Türkiye'nin tarih kitaplarındaki yerinin "Erdoğan'dan önce ve Erdoğan'dan sonra" şeklinde ikiye ayrılacağı ifade edilmiştir. Araştırmada aynı zamanda Türkiye'nin Erdoğan döneminde hayal edilemeyecek bir noktaya geldiği belirtilmiştir. Tüm bunlar da göstermektedir ki Türkiye artık özlemini duyduğu bir dünya liderine kavuşmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan yapılamayanı yapan, söylenemeyeni söyleyen, korkusuz, cesur, sessiz çoğunluğun sesi, kimsesizlerin kimsesi olarak Türk ve İslam dünyasındaki en sevilen lider konumundadır. Öyle ki 29 Ocak 2009 tarihinde yapılan Davos Ekonomi Zirvesi'nde dünya siyasi tarihinde daha önce hiç yaşanmamış olan bir olay vuku bulmuştur. Haksızlığa karşı her platformda tepkisini dile getiren Erdoğan dünyanın gözü önünde dönemin İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e tokat gibi bir karşılık vermiştir. "One Minute" olarak da bilinen bu olayın ardından ezilen Türk ve İslam alemi artık yalnız olmadıklarını, korkusuz, cesur bir liderin her daim arkalarında olduğunu bir kez daha görmüştür.

Recep Tayyip Erdoğan şimdiye kadar kimsenin cesaret edemediği Kürt sorunun çözümü için de ilk adımı atan lider olarak tarihe geçmiştir. Bugüne kadar herkesin görmezden geldiği, oy kaygısıyla cesaret edemediği ve "demokratik açılım" adıyla bilinen programı hayata geçirerek halkların eşitliği ve kardeşliği adına önemli bir adım atmıştır.

Yine dış mihrakların desteğiyle ülkemizde kaos yaratmak amacıyla çıkarılan Gezi Parkı eylemleri Erdoğan'ın sergilemiş olduğu liderlik sayesinde çok az bir hasarla atlatılmıştır.

Cumhuriyet tarihinin en karanlık günlerinden birisi, 15 Temmuz 2016 tarihindeki Hain Fetö darbe girişimidir. Şimdiye dek yapılan bütün darbe girişimleri başarılı olmuş ve Türkiye'nin gelişimi belirli dönemlerde engellenmiş iken 15 Temmuz 2016 gecesi Recep Tayyip Erdoğan burada da üstün liderlik özelliklerini sergileyerek hain darbe girişiminin önlenmesinde baş aktörlerden birisi olmuştur. Onun insanlara vermiş olduğu güven sayesinde gözünü kırpmadan tanklara, uçaklara karşı sokaklara dökülen milyonlarca vatandaşımız; Ülkesine, demokrasiye sahip çıkarak tüm dünyaya örnek olmuştur. Darbe girişiminin ardından her alanda ülkemize karşı yapılan saldırıların bertaraf edilmesinde de Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları ve davranışları oldukça etkili olmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi mücadelesinde en yakınındakilerden birisi olan Yalçın Akdoğan Erdoğan'ın liderlik sırlarının aşağıdaki özelliklerinde gizli olduğunu ifade etmiştir;

- ✓ Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğindeki esas motivasyon "yürek titremesi ve vicdan sızısı", ideali ise dünyayı değiştirmek, tüm bunları yapabilmek için gerekli olan azim ve kararlılık
- ✓ Erdoğan hak ve adaleti tesis edecek düzen için mücadele etmeyi bir dava olarak görmektedir.
- ✓ Erdoğan insanları ve bilhassa da gençleri ulvi amaçlara hep beraber ulaşacakları yol arkadaşları olarak görür.
- ✓ Erdoğan "öfkem adalet isteyenlere değil imtiyaz isteyenleredir" anlayışına sahiptir.
- ✓ Sadi Şirazi'nin öğüdüne bağlı olarak halkın gönlünü incitmez, onları üzmez.
- ✓ Yol arkadaşlarının kendinden üst mevkilere gelmesi için her türlü çabayı gösterir.
- ✓ Olduğu gibi görünür, bu nedenle de halkın adamıdır.
- ✓ Aristokrat, elit, seçkin bir lider profili sergilemek yerine halkın, sokağın ve sofranın diliyle konuşur.

Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik özelliklerine ilişkin algılamaların tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışma neticesinde katılımcıların büyük bölümünün Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğini çok beğendiği görülmüştür. Katılımcıların karizmatik liderlik özelliklerinden en etkili olanının "güçlü ikna kabiliyetine sahip olması" özelliği, en az etkili olanının ise "devrimci bir düşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması" özelliği olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

KAYNAKLAR

1. Eren, E. *Yönetim ve Organizasyon*.(5.Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi, 2001.
2. Gül H., Çöl, G. Atıf Teorisinde Belirtilen Karizmatik Lider Özelliklerinin Üçlü Örgütsel Bağlılık Modeliyle İlişkileri Üzerine Bir Araştırma", Atatürk Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, 2003;3-4(17): 163-184
3. Kılınç T. Liderlikte Durumsallığın Ötesi(II)-Karizmatik Liderlik Yaklaşımı, 21. Y.Y'da Liderlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Cilt 2, İstanbul, 1997

4. Conger, J.A. Charismatic and transformational leadership in organizations: an insider's perspective on these developing streams of research, *Leadership Quarterly*, 1999;10(2):145-179.
5. Özkan A. Siyasal İletişim: Partiler, Seçimler, Stratejiler, Nesil Yayınları, İstanbul, 2004.
6. Aktay, Y. Karizmanın Aşırı Gerçekliği, *Birikim*, 2002;163(164): 53-61.
7. Gürel, T. Türk Siyasi Tarihinde Muhafazakârlık Kimliği ve AKP Örneği İncelemesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007
8. Baysal, C. ve Tekarslan, E. Davranış Bilimleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, 2002
9. Can, N., Özer, S. Eğitim Örgütlerinde Lider Davranış Biçimleri ile Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki. *Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011;(1): 1-17
10. Erçetin, Ş.Ş. *Lider Sarmalında Vizyon*, Ankara: Nobel Yayınları, 2000
11. Koçel, T. (2010). *İşletme Yöneticiliği* (12.baskı). İstanbul: Beta Yayınları
12. Erkutlu, H.V. Liderlik, Kuramlar ve Yeni Bakış Açıları. Elif Yayınevi, Ankara, 2014
13. Acuner, T. Lider Doğulur mu, Olunur mu? *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi*, 2002;41(485): 63-66
14. Komşuoğlu, A. *Siyasal Yaşamda Bir Lider Süleyman Demirel*, Bengi Yayınları, İstanbul, 2008
15. Edinger, L.J. Editors Introducton. Lewis J. Edinger (ed.) *Political Leadership in Industrilized Societes*, New York: Robert E.Krieger Publishing Company.1-25, 1976
16. Arklan, Ü. Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006;16: 45-67
17. Yıldız, N. Türkiye'de Siyasetin Yeni Biçimi: Liderler, İmajlar ve Medya. Phoenix Yayınevi, Ankara, 2002
18. Erzen, M.Ü. Siyasi Lider İmajlarının Seçimlerde Etkisi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2008;31: 65-81
19. Kaleli, S. Siyasal Pazarlama Sürecinde Liderlik. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2015
20. Fiedler, F. F. ve House, R. J. Leadership theory and research: A report of progress. In C.L. Cooper & I. Robertson (Eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology*, 1988;3:73-92
21. Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. *Örgütsel psikoloji*. Bursa: Alfa Aktüel, 2008
22. Öztop, İ. *Liderlik tarzları ve örgüt tipleri arasındaki ilişki ve bu ilişkinin nitel performans üzerine etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze, 2008
23. Türkmen, Ş., Çiftçi, M., Çalışkan, Ö. ve Türkmen, Ö. *Eğitim kurumları yöneticileri müdürlük müdür yardımcılığı sınavlarına hazırlık* (Genişletilmiş 2.baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2013
24. Eraslan, L. Liderlik Olgusunun Tarihsel Evrimi, Temel Kavramlar Ve Yeni Liderlik Paradigmasının Analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 2004;162(3)
25. Çetin, H. Demokratik meşruiyet versus karizmatik meşruiyet. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2003;27(1): 91-108
26. Deveci, İ.E. Recep Tayyip Erdoğan: Bu Şarkı Burada Bitmez, 1.baskı, İstanbul, Nesil Yayınları, 2001
27. Özalp, Hüseyin. Erdoğan'ın İmaj Maker'ı", 7 Kasım 2002, Sabah Gazetesi, (Erişim) <http://www.sabah.com.tr>.